

חידון לשון ליום העברית תשע"ט – השאלות והתשובות

1. נרדמת באמצע שיעור לשון, ופתאום התעוררת מקול הצעקה של המורה, מה תעני למורה:

- א. המורה, את מפריעה לי – אני יִשְׁנָה
- ב. המורה, את מפריעה לי – אני יושנת
- ג. המורה, את מפריעה לי – הייתי יִשְׁנָה
- ד. המורה, את מפריעה לי – הייתי יושנת

התשובה הנכונה: תשובה א – אני יִשְׁנָה.

הסבר

הצורות יִשְׁנָה ויִשָּׁן הן צורות הווה בבניין קל, אך במשקל פֻּעַל ולא במשקל פּוֹעֵל. במשקל זה מילים נוספות, כגון גִּדְּלָה, עִמְלָה, חִפְּצָה, רָעַב, והוא אופייני בעיקר לציון מצבים. ומה בדבר 'הייתי ישנה'? ברוב ההקשרים מוטב לומר פשוט 'ישנתי'. הניסוח 'הייתי ישן' מתאים רק לציון פעולה מתמשכת או חוזרת, כגון 'באותם הימים הייתי ישן בחדר של אחי'. וכמובן הצירוף "הייתי יושנת" אינו תקין בשום צורה שהיא.

2. המורה ללשון היא מורה מספר 1 – איך תאמרו?

- א. המורה ללשון היא מורה מספר אחד.
- ב. המורה ללשון היא המורה הראשונה.
- ג. המורה ללשון היא מורה מספר אחת.
- ד. המורה ללשון היא מורה נאמבר ואן.

התשובה הנכונה: תשובה ג – מורה מספר אחת.

הסבר

מספרים סתמיים מובעים בלשון נקבה, כי בשם המספר צורת הנקבה היא הצורה היסודית. אם כך: 'בשבילי אתה מספר אחת!' לכן נכון לומר גם: 'אוטובוס מספר שלוש', 'בית מספר חמש', 'תשע ועוד אחת שווה עשר'.

3. איך נכון לומר?

- א. אני אוהב לרכוב על אופניים חשמליים בדרך אל הבית ספר.
- ב. אני אוהב לרכב על אופניים חשמליות בדרך אל בית הספר.
- ג. אני אוהב לרכב על אופניים חשמליים בדרך אל הבית ספר.
- ד. אני אוהב לרכוב על אופניים חשמליים בדרך אל בית הספר.

התשובה הנכונה: תשובה ד – לרכוב, אופניים חשמליים, בית הספר.

הסבר

לרכוב על אופניים – כמו ללבוש, לגדול.

בפעלים בבניין קל הנוטים בעתיד בתנועת a, כגון ילְבֵשׁ, יגְדֵל וכך יִרְכֵב – שם הפועל הוא בתנועת o: ללבוש, לגדול, לרכוב (יוצא אחד מכלל זה הוא שם הפועל לשִכֵב).

אופניים חשמליים – חפצים בסימנת הזוגי יִם המורכבים משני איברים זהים – רובם במין זכר: אופניים חשמליים, משקפיים אופנתיים, מכנסיים ארוכים, מספריים חדים.

בית הספר ולא "הבית ספר"!

בצירופי סמיכות מוסיפים את ה' הידיעה למילה האחרונה:

שולחן הכתיבה (ולא "השולחן כתיבה")

יום ההולדת (ולא "היום הולדת")

משקפי השמש (ולא "המשקפי שמש")

4. המורה תפסה אותי "בעידנא דריתחא" – איך אני מרגיש?

א. שמח ואף מאושר.

ב. כשאי רותח מזעם.

ג. במצב של הרהורים נוגים ועדינים.

ד. באמצע מקלחת במים רותחים.

התשובה הנכונה: תשובה ב – כשאי רותח מזעם.

הסבר

הביטוי 'בעידנא דריתחא' מקורו בארמית של התלמוד. התרגום המילולי: 'בזמן הרתיחה', והמשמעות היא 'בשעת כעס'.

5. ארזת בילקוט דְפַדְף, מְדַגֵּשׁ, מְחִיקוֹן וּמְקַלֵּב – מה לא הבאת לשיעור?

א. מרקר

ב. טיפקס

ג. קלסר

ד. מהדק סיכות

התשובה הנכונה: תשובה ג – לא ארזתי קלסר.

הסבר

קלסר הוא עוֹקֵדָן אוֹגֵדָן.

דְפַדְף הוא בלוק לכתיבה.

מְדַגֵּשׁ הוא מרקר.

מְחִיקוֹן הוא טיפקס.

מְקַלֵּב הוא מהדק סיכות ('שדכן' בלשון עממית).

6. פיל, סוס, יונה וכבשה נכנסו לשיעור, איזה קול לא תשמעו במהלכו?

א. געייה

ב. צהלה

ג. המיה

ד. חֶצְצוֹר

התשובה הנכונה: תשובה א – לא נשמע געייה.

הסבר:

פיל – מחצצר (או מחצרץ), מריע, תוקע ונוהם.

סוס – צוהל, צונף או נוחר.

יונה – הומה (בתנ"ך גם הוגה או מהגה).

כבשה – פועה (במדרש גם חונבת).

ומי גועה? הפרה...

7. נסעתם בקיץ לאיביזה, באיזה מטבע תשתמשו שם?

א. דולר ספרדי

ב. יורו

ג. שקל חדש (כי תמיד צריך כחול לבן)

ד. אירו

התשובה הנכונה: תשובה ד – אירו.

הסבר

בעצה אחת עם בנק ישראל נקבע כי שם המטבע בעברית הוא אירו.

על פי החלטת האיחוד האירופי, בכל מדינה ממדינות אירופה שם המטבע נהגה על פי דרך ההגייה של שם היבשת באותה המדינה.

לדוגמה: בגרמנית שם היבשת נהגה אוֹיֶרופֶה ושם המטבע אוֹיֶרוֹ, באיטלקית ובספרדית שם היבשת אֶאוֹרוֹפֶה ושם המטבע אֶאוֹרוֹ, ברוסית שם היבשת יֶבְרוֹפֶה ושם המטבע יֶבְרוֹ. באנגלית נוהגת הצורה יורו, שכן שם היבשת בלשון זו נהגה יורופ.

ולפי אותה שיטה נקבע כי בעברית שם המטבע הוא אירו – שהרי אנחנו קוראים ליבשת אֶירוֹפֶה.

8. קיבלת מחבר כרטיס חינם להופעה של סטפן, איך עליך להגיב?

א. להוקיר תודה

ב. להכיר תודה

ג. לעלות תודה

ד. להעלות תודה

התשובה הנכונה: תשובה ב – להכיר תודה.

הסבר:

הצירוף 'להכיר תודה' נוצר בספרות העברית החדשה על פי 'להכיר טובה' מלשון ימי הביניים.

'להכיר טובה' פירושו 'להכיר בטובה שנעשתה לנו'.

'להכיר תודה' פירושו לפי זה 'להכיר בחובת ההודיה על הטוב שנעשה לנו'. לעומת זאת בצירוף 'להוקיר תודה' אין שום היגיון. 'להוקיר' פירושו 'לכבד ולהעריך', 'לתת יקר'. אם כן אפשר להוקיר מישהו על הטובה שעשה לנו, אך לא סביר שנעריך ונכבד את התודה שאנחנו חייבים לו. הצירוף הקדום יותר להבעת העניין הוא 'החזיק טובה'.

9. מה הם הפעלים המתאימים לחלקי הלבוש?

- א. לנעול נעליים, לענוד כפפות, לפרוף כפתורים, לחבוש צעיף
- ב. לנעול נעליים, לפרוף כפפות, לענוד כפתורים, לכרוך צעיף
- ג. לנעול נעליים, לעטות כפפות, לפרוף כפתורים, לכרוך צעיף
- ד. לענוד נעליים, לעטות כפפות, לענוד כפתורים, לכרוך צעיף

התשובה הנכונה: תשובה ג – לנעול נעליים, לעטות כפפות, לפרוף כפתורים, לכרוך צעיף.

הסבר

פריטי הלבוש רבים, והפועל הרגיל שלהם בעברית הוא כמובן לְבַש. נוסף על ללבוש בגד אפשר לשים אותו או לעטות אותו. אבל אם אתם רוצים לגוון את לשונכם, תוכלו לומר: נעליים, סנדלים או מגפיים – נועלים. כפפות – עוטים. כפתורים – רוכסים או פורפים וגם מכפתרים. (הפעולה ההפוכה היא להתיר כפתורים.) צעיף – כורכים או מתעטפים בו

10. פגשתם את נטע ברזילי, מה תצעקו לה?

- א. כפרה עליך, איך נהנתי לראות אותך מנצחת
- ב. כפרה עלייך, איך ניהנתי לראות אותך מנצחת
- ג. כפרה עליך, איך ניהנתי לראות אותך מנצחת
- ד. כפרה עלייך, איך נהניתי לראות אותך מנצחת

התשובה הנכונה: תשובה ד – עלייך, נהניתי.

הסבר

עליך או עלייך?

שני הכתיבים נכונים, אלא שכל אחד מהם מכוון למין אחר:

- עליך, אליך, הישגיך ביו"ד אחת – לזכר. בניקוד: עֲלִיךָ, אֱלִיךָ, הַשְּׂגִיךָ.
- עלייך, אלייך, הישגיך בשתי יו"דים – לנקבה. בניקוד: עֲלַיְךָ, אֱלַיְךָ, הַשְּׂגִיךָ.

נהנתי או נהניתי?

במילה נהניתי – האות האחרונה של השורש היא יו"ד (גזרת ל"י), היו"ד השורשית הזאת נכתבת הן בכתיב המנוקד הן בכתיב חסר הניקוד אף על פי שאין שומעים תנועת i.

11. מה המשפט הנכון?

- א. אי־הבנה מצער הוביל לכך שיש לי גרב אחד שחור וגרב שני סגול.
- ב. אי־הבנה מצער הוביל לכך שיש לי גרב אחת שחורה וגרב שנייה סגולה.
- ג. אי־הבנה מצערת הובילה לכך שיש לי גרב אחת שחורה וגרב שנייה סגולה.
- ד. אי־הבנה מצערת הובילה לכך שיש לי גרב אחד שחור וגרב שני סגול.

התשובה הנכונה: תשובה ד – אי־הבנה מצערת, גרב אחד שחור וגרב שני סגול.

הסבר

אי־הבנה מצערת. לתחיליות, כמו התחילית 'אי-', אין מין דקדוקי משלהן, ולכן מינו של הצירוף נקבע על פי שם העצם – במקרה שלנו 'הבנה', ולכן נקבה. גרב במין זכר, גרב חדש וגם גרביים חדשים.

12. מה אתם אומרים כשאתם עונים לטלפון?

- א. שלום
- ב. קומסי קומסה
- ג. מושי מושי
- ד. הלו

התשובה הרצויה: תשובה א – אין יותר עבריים מכם! ☺

13. אתם מבקשים לטפח את עצמכם. במה לא כדאי שתשתמשו?

- א. דְּשׁוֹנָת
- ב. תְּחָפִיף
- ג. אֶלְרִים
- ד. תְּקָרִישׁ

התשובה הנכונה: תשובה א – דְּשׁוֹנָת אינה מוצר טיפוח.

הסבר

דְּשׁוֹנָת (בלי ניקוד דשונת) אינה מוצר טיפוח אלא קומפוסט – חומר אורגני ההפוך לדשן. שאר הפריטים הם מוצרי טיפוח: תְּחָפִיף – שמפון; אֶלְרִים – דאודורנט; תְּקָרִישׁ – ג'ל לשיער.

14. הדבר שאתם הכי מייחלים לו כעת הוא שיסתיים החידון הזה ותבוא כבר...

- א. הפסקת הצהריים
- ב. הפסקת הצהרים
- ג. הפסקת הצוהריים
- ד. הפסקת הצוהרים

התשובה הנכונה: תשובה ג – הפסקת הצוהריים.

הסבר

צוהריים – כן, כן, זו הדרך לכתוב את המילה, לפי כללי הכתיב המלא.
ההגייה הנכונה של המילה צוהריים (בניקוד: צְהַרְיִים) היא tsohorayim (ולא tsaharayim) – יש להגות גם את הצד"י וגם את ה"א בתנועה o.

15. מה הצורה הנכונה של המשפט שהמורה אומרת (ואולי אתם לא רוצים לשמוע...)

- א. אני מבקשת מכם, אנא רשמו את העבודה במחשב.
- ב. אני מבקשת מכם, אנא כתבו את העבודה במחשב.
- ג. אני מבקשת ממכם, אנא רשמו את העבודה במחשב.
- ד. אני מבקשת ממכם, אנא כתבו את העבודה במחשב.

התשובה הנכונה: תשובה ב – מכם, כתבו את העבודה.

הסבר

הצורות "ממכם" ו"ממכן" (שנוצרו על פי הצורות מִמֶּךָ, מִמֶּנָּה) אינן תקינות. בכינויי הנוכחים והנוכחות הצורות הנכונות הן מִכֶּם, מִכֶּן.

המורה מבקשת לכתוב עבודה (ולא "לרשום")

קְתַב – הפועל הרגיל מימי התנ"ך ועד ימינו לציון הבעה של מילים באמצעות אותיות. על פי זה נכון לומר "המורה ביקשה לכתוב חיבור", "כתבתי מאמר" (או "חיברתי מאמר") וכדומה.
רָשַׁם – בהקשר של כתיבה הפועל הזה משמש בעיקר לכתיבה של דברים קצרים, כגון תזכורת או מספר טלפון ביומן. רָשַׁם פירושו גם 'הכניס לרשימה', שהרי רשימה היא מעין אוסף של סימנים – של שמות אנשים וכדומה.

16. ולמה רק שיעור לשון כשאפשר גם גאוגרפיה, מה ההגייה הנכונה של שמות הערים?

- א. חולון / כְּפָר סְבָא / חֵיפָה (Hayfa) / שְׂדֵרוֹת (Sderot)
- ב. חולון / כְּפָר סְבָא / חֵיפָה (Hefa) / שְׂדֵרוֹת (Shderot)
- ג. חולון / כְּפָר סְבָא / חֵיפָה (Hefa) / שְׂדֵרוֹת (Sderot)
- ד. חולון / כְּפָר סְבָא / חֵיפָה (Hayfa) / שְׂדֵרוֹת (Shderot)

התשובה הנכונה: תשובה ג – חולון, כְּפָר סְבָא, חֵיפָה (Hefa), שְׂדֵרוֹת (Sderot).

הסבר

- השם חולון מקורו במקרא. שם עתיק זה ניתן לעיר שנבנתה על שטח של חולות נודדים, ולכן הניקוד בחולם.
- השם כְּפָר סְבָא מקורו בשם יישוב הנזכר בספרות חז"ל. המילה סְבָא היא מילה ארמית המוטעמת בהברתה האחרונה, ופירושה 'הסב'.
- השם חֵיפָה מוזכר בספרות חז"ל. ההגייה התקנית במסורות הידועות לנו היא חֵיפָה בצירי. חֵיפָה הוא השם הערבי של העיר.

- השם שְׁדָרוֹת – צורת רבים של שְׁדָרָה. מקור המילה בתנ"ך, והיא קשורה לשורש של המילה שְׁדָר. ההגייה התקנית היא בשי"ן שמאלית (s).

17. איך נכון לומר את המשפט?

- ניצחתי בבחירות לוועדת קישוט והפסדתי את המשחק בכדורסל
- ניצחתי בבחירות לוועדת קישוט והפסדתי במשחק הכדורסל
- ניצחתי את הבחירות לוועדת קישוט והפסדתי את המשחק בכדורסל
- ניצחתי את הבחירות לוועדת קישוט והפסדתי במשחק הכדורסל

התשובה הנכונה: תשובה ב – ניצחתי בבחירות והפסדתי במשחק.

הסבר

בעברית לא את המשחק מנצחים או מפסידים ולא את הבחירות מנצחים או מפסידים, אלא את היריב: בספורט קבוצה מנצחת את יריבתה, ובפוליטיקה כל מפלגה מקווה לנצח את המפלגה האחרת.

בעניין הזה מתנצחות העברית המקורית והעברית המושפעת מאנגלית: באנגלית "מנצחים משחק" – to win the game, אבל בעברית מנצחים או מפסידים במשחק ומנצחים בבחירות.

18. הרעב תקף אתכם פתאום באמצע היום, מה בטוח לא תרצו לאכול?

- תְּמָלִיא
- פְּתָכָה
- מְרָקוֹעַ
- פְּפֹצֵי תִירָס

התשובה הנכונה: תשובה ב – פְּתָכָה איננה דבר מאכל.

הסבר

פְּתָכָה – פְּלִטָה, לוח של צייר למשיחה ולפיתוך (ערבוב) של צבעים.
כל השאר דברי מאכל: תְּמָלִיא – פשטידה; מְרָקוֹעַ – ביסקוויט; פְּפֹצֵי תִירָס – פופקורן.

19. ההורים מדברים עם המורה ואני מאזין להם מעבר לדלת – באיזה משפט המילים כתובות

בכתיב הנכון:

- אני מצותת להם מעבר לדלת.
- לאחר שיחה עם המורה, בטוח שאצטרך משכחי כאבים.
- אני משוכנע שהמורה תגיד שאני פיכח במיוחד.
- אני ממש מקווה שלא יהו אותי מן הלימודים.

התשובה הנכונה: תשובה א – מצותת הוא הכתיב הנכון.

הסבר

לצותת – להאזין בסתר (ולא לצוטט – שנכתב בטעות בגלל המילה ציטטה).

בשאר המשפטים יש מילים הכתובות בשגיאות:

- מְשַׁכְּי כַּאבִּים וְלֹא מִשְׁכַּחֵי כַּאבִּים – מִשְׁכַּחֵי כַּאבִּים אֵינָם מִשְׁכַּיְחִים אֶת הַכַּאבִּים אֲלֵא גּוֹרְמִים לָהֶם לִשְׁכּוֹךְ, כְּלוֹמֵר לְהִיחַלֵּשׁ.
- יֶלֶד נִבּוֹן הוּא פִּיקַח, מִי שְׁאִינוּ שִׁיכּוֹר הוּא פִּיכַח.
- מִשְׁעִים תְּלִמִּיד מֵהַלִּימוּדִים וְאָדָם מֵהֶעֱבֹדָה אֲבֵל לֹא מִשְׁהִים אוֹתוֹ.

20. באיזו שפה הפרופיל שלך בפייסבוק או באינסטגרם?

- א. אנגלית
- ב. תאילנדית
- ג. עברית
- ד. סוואהילית

רק תשובה ג תוכיח שאתם אלופי העברית.